

IOAN LEȘ
(coordonator)

Călina JUGASTRU **Verginel LOZNEANU**
Adrian CIRCA **Eugen HURUBĂ** **Sebastian SPINEI**
(autori)

**TRATAT
DE DREPT PROCESUAL CIVIL**

VOLUMUL II

Contribuțiile autorilor la elaborarea volumului II:

Partea I: prof. univ. dr. Ioan Leș, cu excepția Capitolelor II și III, care au fost elaborate în colaborare cu conf. univ. dr. Sebastian Spinei;

Partea a II-a: prof. univ. dr. Verginel Lozneau;

Partea a III-a: conf. univ. dr. Eugen Hurubă;

Partea a IV-a: prof. univ. dr. Călina Jugastru (Capitolele I, II și III)
și conf. univ. dr. Adrian Circa (Capitolele IV și V).

IOAN LEȘ
(coordonator)

Călina JUGASTRU Verginel LOZNEANU
Adrian CIRCA Eugen HURUBĂ Sebastian SPINEI
(autori)

TRATAT DE DREPT PROCESUAL CIVIL

VOLUMUL II

**CĂILE DE ATAC, PROCEDURILE SPECIALE,
EXECUTAREA SILITĂ, PROCESUL CIVIL
INTERNAȚIONAL**

Universul Juridic
București
-2015-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2015, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LEȘ, IOAN

**Tratat de drept procesual civil / Ioan Leș. - București : Universul Juridic,
2014**

2 vol.

ISBN 978-606-673-317-5

**Vol. 2. : (Căile de atac, Procedurile speciale, Executarea silită, Procesul
civil internațional). - 2015. - Bibliogr. - ISBN 978-606-673-334-2**

347(498)

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

ABREVIERI

BC	Buletinul Casației
BCA	Buletinul Curților de Apel
BJCD	<i>Înalta Curte de Casație și Justiție. Buletinul Jurisprudenței. Culegere de decizii</i>
C. Ap.	Curtea de Apel
C. Jud.	Revista „Curierul Judiciar”
C. pr. civ. (1865)	Codul de procedură civilă (din 1865)
c.	contra
C.S.J.	Curtea Supremă de Justiție
CD	<i>Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem</i>
CEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
col. civ.	colegiul civil
dec.	decizia
Dreptul	Revista „Dreptul”
<i>ibidem</i>	același autor, aceeași lucrare
ICCJ	Înalta Curte de Casație și Justiție
<i>idem</i>	același autor
Jud.	Judecătoria
M. Of.	Monitorul Oficial al României, Partea I
n.n.	nota noastră
NCC	noul Cod civil
NCPC	noul Cod de procedură civilă
<i>op. cit.</i>	opera citată
PR	Revista „Pandectele Române”
RDC	Revista de drept comercial
<i>Repertoriu I</i>	<i>Repertoriu de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului Suprem și a altor instanțe judecătorești pe anii 1952-1969</i>
<i>Repertoriu II</i>	<i>Repertoriu de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului Suprem și a altor instanțe judecătorești pe anii 1969-1975</i>
<i>Repertoriu III</i>	<i>Repertoriu de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului Suprem și a altor instanțe judecătorești pe anii 1975-1980</i>
<i>Repertoriu IV</i>	<i>Repertoriu de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului Suprem și a altor instanțe judecătorești pe anii 1980-1985</i>
RRD	Revista română de drept
RRDM	Revista română de dreptul muncii
RRDP	Revista română de drept privat
RRES	Revista română de executare silită
s. civ. propr. int.	secția civilă și de proprietate intelectuală
s. com.	secția comercială

s. cont. adm.	secția de contencios administrativ
s.n.	sublinierea noastră
sent. civ.	sentința civilă
SU	Secțiile Unite
t.	tomul
Trib. jud.	Tribunalul județean
Trib. reg.	Tribunalul regional
Trib. Suprem	Tribunalul Suprem

Partea I

Căile de atac

Capitolul I

CONSIDERAȚII GENERALE ASUPRA CĂILOR LEGALE DE ATAC

§1. Noțiunea și importanța căilor legale de atac

*Căile de atac sunt definite de doctrină ca mijloace sau remedii procesuale prin intermediul cărora se poate solicita verificarea legalității și temeiniciei hotărârilor judecătorești și, în final, remedierea erorilor săvârșite*¹. Instituția căilor de atac este indispensabilă în orice sistem procesual, ea fiind organizată pentru remedierea eventualelor greșeli de judecată, de fond sau/și de ordin strict procedural.

Normativizarea actuală a căilor de atac este rezultatul unei îndelungate evoluții istorice. În momentele inițiale ale evoluției dreptului, existența unor remedii procesuale pentru desființarea hotărârilor judecătorești nici nu putea fi concepută. Așa s-a întâmplat în perioadele istorice în care justiția avea un caracter accentuat religios. Aceasta deoarece în acele vremuri justiția era considerată o expresie a divinității, iar hotărârile adoptate de judecători erau apreciate ca fiind infailibile. Odată ce justiția a devenit laică, au fost create și mijloacele procedurale necesare pentru remedierea hotărârilor greșite.

În procedura romană, la început, căile de atac se înfățișau, mai degrabă, ca veritabile acțiuni în anulare, întrucât în acea epocă nu exista o ierarhizare a instanțelor judecătorești. Doar în epoca procedurii extraordinare se realizează o veritabilă ierarhizare a organelor de justiție cu consecințe pozitive și asupra modului de reglementare a căilor de atac².

¹ A se vedea: V.M. Ciobanu, Tr.C. Briciu, C.C. Dinu, *Drept procesual civil. Drept execuțional civil. Arbitraj. Drept notarial*, Ed. Național, București, 2013, p. 364; V. Negru, D. Radu, *Drept procesual civil*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 296. A se vedea, pentru o definiție asemănătoare: E.T. Liebman, *Manual de Derecho Procesal Civil*, Ediciones Juridicas Europa-America, Buenos Aires, 1980, pp. 439-440; L. Cadiet, E. Jeuland, *Droit judiciaire privé*, Litec, Paris, 2006, p. 498.

² A se vedea, pentru amănunte în legătură cu evoluția căilor legale de atac: I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, vol. II, pp. 137-141; S. Spinei, *Reglementarea căilor de atac în dreptul procesual civil. Drept român și drept comparat*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 7; V. Daghie, *Căile de atac de reformare în procesul civil*, Ed. Național, 1997, pp. 11-14.

Dreptul contemporan se caracterizează, în general, printr-o mare diversitate de organizare a căilor legale de atac. O atare diversitate se regăsește chiar și în legislațiile care se întemeiază pe același sistem de drept. Tocmai de aceea o privire comparativă este adeseori dificil de realizat în domeniul atât de important al căilor legale de atac. Această împrejurare l-a îndemnat pe marele procedurist uruguyan Eduardo J. Couture să aprecieze că „recursurile sunt de o atât de mare vastitate și varietate în dreptul hispano-american, încât face dificilă orice sistematizare”¹. O atare constatare se potrivește în mare măsură și dreptului european.

O trăsătură comună a căilor legale de atac rezidă în aceea că ele se adresează, de regulă, instanțelor ierarhic superioare. În acest fel se realizează un control judiciar eficient asupra hotărârilor judecătorești pronunțate de judecătorii de la instanțele inferioare. Doar în anumite circumstanțe excepționale i se permite judecătorului să revină asupra propriei sale soluții și să pronunțe o hotărâre nouă. Acesta este cazul căilor legale de atac de retractare. De aceea, se spune în doctrină că în dreptul modern controlul judiciar se întemeiază pe principiul organizării ierarhice a instanțelor judecătorești, el neavând fizionomia unui „recurs circular”².

Reglementarea căilor legale de atac constituie pentru părți o garanție a respectării drepturilor lor fundamentale și le conferă posibilitatea de a solicita remedierea eventualelor erori judiciare. Existența căilor legale de atac este de natură să garanteze și calitatea actului de justiție, judecătorii fiind obligați să-și respecte îndatoririle lor, îndeosebi acelea privitoare la imparțialitate.

§2. Controlul judiciar și controlul judecătoresc

În dreptul modern instanțele judecătorești sunt organizate într-un sistem piramidal, iar acțiunea civilă se exercită adeseori și în fața unor instanțe superioare. Cu alte cuvinte, procesul civil poate accede și într-o fază a judecății în fața instanțelor de control judiciar. La aceasta se ajunge ori de câte ori părțile sau procurorul consideră că o hotărâre judecătorească este nelegală sau netemeinică. Căile de atac reprezintă tocmai acele mijloace sau remedii procedurale care fac posibilă exercitarea controlului judiciar.

Sintagma „control judiciar” era folosită, în trecut, într-o accepțiune nejustificat extensivă, respectiv în sensul de a include în conținutul ei și acel control ce poate fi exercitat de instanțele judecătorești asupra hotărârilor sau actelor pronunțate de organele administrative. De aceea, în contextul reglementărilor din ultimele decenii, doctrina a căutat să particularizeze în mod neechivoc controlul judiciar de controlul judecătoresc.

Controlul judiciar a fost definit de profesorii I. Stoenescu și S. Zilberstein ca fiind „dreptul și obligația pe care le au în cadrul unui sistem judiciar instanțele

¹ E.J. Couture, *Fundamentos del Derecho Procesal Civil*, ed. a 3-a, Ed. Depalma, Buenos Aires, 1981, p. 340.

² W.J. Habscheid, *Droit judiciaire privée suisse*, 2e éd., entièrement revue et corrigée, Librairie de l'Université de Genève, 1981, p. 467.

judecătorești superioare de a verifica, în condițiile și cu procedura stabilită de lege, legalitatea și temeinicia hotărârilor pronunțate de instanțele judecătorești inferioare lor și de a casa sau modifica acele hotărâri ce sunt greșite sau de a le confirma pe cele ce sunt legale și temeinice”¹. Într-o formulă semnificativă, conchid aceiași autori, controlul judiciar este „controlul exercitat de instanțele superioare asupra actelor de jurisdicție ale instanțelor inferioare”².

Din definiția evocată se poate desprinde o concluzie importantă: controlul judiciar are ca obiect hotărâri pronunțate de organe care fac parte din același sistem de autorități publice. Ne aflăm, cu alte cuvinte, în prezența unui control omogen, iar nu eterogen, cum se întâmplă în cazul **controlului judecătoresc**. Acesta din urmă este definit ca *acel control ce se exercită de instanțele judecătorești asupra hotărârilor organelor de jurisdicție administrativă ori asupra unor acte administrative emise de organe care nu fac parte din sistemul instanțelor judecătorești*³.

Concluzia care se desprinde din precizările făcute de doctrină este aceea a necesității unei departajări categorice între controlul judiciar și controlul judecătoresc. Aceasta nu înseamnă că între cele două forme de control nu există și o strânsă legătură. Ea se concretizează în realizarea controlului judecătoresc de către instanțele competente după o procedură prestabilită de lege. O atare procedură se întemeiază pe reguli asemănătoare. În același timp, trebuie să subliniem că în toate cazurile se exercită un control asupra legalității hotărârilor sau actelor emise de organele respective, iar uneori și asupra temeiniciei acestora. Cu toate acestea, deosebirile sunt mult mai puternice și ele au fost evidențiate în doctrina noastră în mod detaliat⁴.

O primă deosebire esențială a fost deja subliniată și vizează caracterul omogen al controlului judiciar față de controlul judecătoresc, acesta din urmă având un caracter eterogen.

A doua notă distinctivă se referă la mijloacele procedurale diferite prin care se declanșează controlul judiciar și controlul judecătoresc. Controlul judiciar se declanșează prin intermediul căilor legale de atac prevăzute în Codul de procedură civilă: apelul și recursul. În schimb, controlul judecătoresc se declanșează prin mijloace procedurale specifice, cum sunt contestația și plângerea, iar în unele cazuri acțiunea. De asemenea, este de notat faptul că mijlocul

¹ I. Stoenescu, S. Zilberstein, *Drept procesual civil. Căile de atac și procedurile speciale*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 9. A se vedea, pentru definiții asemănătoare: V.M. Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, Ed. Național, București, 1997, vol. II, p. 323; S. Zilberstein, V.M. Ciobanu, *Recursul și recursul extraordinar în procesul civil*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1987, p. 7. A se vedea, de asemenea: I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, 2013, vol. II, pp. 135-136; I. Leș, *Tratat de drept procesual civil*, ed. a 5-a, Ed. C.H. Beck, București, 2010, pp. 682-683.

² I. Stoenescu, S. Zilberstein, *Drept procesual civil. Căile de atac și procedurile speciale*, *op. cit.*, p. 9.

³ I. Stoenescu, S. Zilberstein, *Drept procesual civil. Căile de atac și procedurile speciale*, *op. cit.*, p. 13; V.M. Ciobanu, *op. cit.*, vol. II, p. 325.

⁴ A se vedea, pentru amănunte: V.M. Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. II, pp. 324-325; I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, vol. II, p. 116; V. Daghie, *op. cit.*, pp. 26-28.

procedural al acțiunii poate fi folosit nu numai în materia contenciosului administrativ, ci și în alte cazuri determinate de lege. Cu titlu de exemplu, menționăm acțiunea în anularea actelor notariale [art. 157 alin. (1) din Legea nr. 36/1995], text care reglementează distinct, în alineatele următoare, și calea procedurală a plângerii, și acțiunea în anularea hotărârii arbitrale (art. 608 NCPC).

§3. Clasificarea căilor legale de atac

3.1. Precizări prealabile

Am arătat că există o mare diversitate de soluții, în dreptul comparat, în legătură cu numărul și natura căilor de atac. O atare aserțiune este valabilă și în dreptul nostru. Și aceasta cu atât mai mult cu cât, în urma reformei întreprinse prin Legea nr. 59/1993, a fost reintrodus în legislația noastră apelul. Această diversitate impune și necesitatea unei sistematizări și clasificări a căilor legale de atac.

Tendența modernă este însă aceea a restrângerii căilor legale de atac. În acest sens, unul dintre proceduriștii latinoamericani, la care am mai avut prilejul să ne referim, preciza că: „Tendența timpurilor noastre este aceea de a spori puterile judecătorului și de a reduce numărul recursurilor: este triumful unei justiții prompte și ferme asupra necesității de a avea o justiție bună, dar lentă”¹. Evident, acesta constituie un punct de reflecție permanentă și pentru legiuitorul român. Un atare imperativ trebuie să vizeze echilibrul dintre necesitatea unei justiții prompte și indispensabilitatea căilor legale de atac, căci, în dreptul modern, fără existența acestora ideea de justiție nici nu poate fi concepută.

În doctrină au fost folosite mai multe criterii pentru clasificarea căilor de atac. Le vom prezenta în continuare pe cele mai semnificative².

3.2. Căi ordinare și căi extraordinare de atac

Criteriul distinctiv al acestei clasificări vizează condițiile de exercitare a căilor legale de atac. Această distincție este considerată de către unii autori ca fiind fundamentală³; unii doctrinari nici nu se referă la alte clasificări⁴. Căile ordinare de atac sunt acelea care pot fi exercitate de oricare dintre părți și pentru orice motiv. Drept urmare, conceptul de „cale ordinară de atac” evocă ideea unei libertăți depline de exercitare a acesteia, fără niciun fel de condiții restrictive.

În această privință, este de observat că noul Cod de procedură civilă consacră o singură cale ordinară de atac, și anume apelul, în Capitolul II al Titlului II din Cartea a II-a. Căile extraordinare de atac sunt acelea care pot fi exercitate numai în condițiile și pentru motivele strict determinate de lege. Noul Cod de

¹ E.J. Couture, *op. cit.*, p. 349.

² A se vedea și S. Spinei, *Reglementarea căilor de atac în dreptul procesual civil, op. cit.*, pp. 47-72.

³ W.J. Habscheid, *op. cit.*, p. 470.

⁴ *Ibidem*.